РОЗДІЛ 8. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК СУЧАСНОГО МЕТОДУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

PRACTICE OF USING BLENDED LEARNING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AS A MODERN METHOD OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

Стаття присвячена дослідженню проблеми застосування змішаного навчання в закладах вищої освіти України як інноваційного методу покращення якості освіти. На сучасному етапі проблеми якості освітнього процесу, подання актуальних знань та інформації, забезпечення ринку праці висококваліфікованими спеціалістами приділяється значна увага. Від випускників закладів вищої освіти (ЗВО) будь-якої кваліфікації вимагається володіння не лише теоретичними знаннями, але й практичними здібностями у професійній сфері. Традиційне навчання – проведення лекцій, лабораторних, семінарів – часто зводиться до пасивності студентів, не викликає зацікавленості у прояві своїх можливостей. Тож одним із першочергових завдань сучасної освіти має бути підвищення інтересу з боку студентів до здобуття знань, залученість і активізація їх до самостійності в освітній діяльності. Метатренди останніх років свідчать про те, що світ праці стає все більш глобальним, соціум слідує за своїми бажаннями – робота, навчання, спілкування тільки тоді, коли і де він захоче. Глобальна мережа закликає до переосмислення освіти, неформальне й інформальне навчання набуває все більшого значення, переглядаються індивідуальні потреби освітніх закладів та сам навчальний процес. Бібліотеки переглядають своє призначення, школи й університети намагаються скоротити витрати на освіту, але водночас підняти рівень якості й ефективності навчання. З'являються інноваційні методи викладання та навчання спільно з інформаційно-комунікативними технологіями. Використання змішаного навчання в сучасних умовах набуває важливості та затребуваності серед молоді. Українська освіта також не стоїть осторонь та поступово переймає світовий тренд змішаного (гібридного) навчання з метою вдосконалення освітнього процесу, надання якісних знань студентам із перспективою забезпечення конкурентоспроможних фахівців на ринку праці.

Ключові слова: змішане навчання, інформаційні технології, вища освіта, тренди, інновації, практики.

The article is devoted to the research of the problem of application of blended learning in higher education institutions of Ukraine as a modern innovative method of improving the quality of education. At the present stage, the problem of the quality of the educational process, the provision of relevant knowledge and information, providing the labor market of highly qualified specialists is given considerable attention. Graduates of higher education institutions of any qualification are required to possess not only theoretical knowledge but also practical abilities in the professional field. Traditional learning often reduces the passivity of students without arousing interest in the manifestation of their capabilities. The metatrends of recent years show that the world of work is becoming more global, society follows its desires – work, study, communication only when and where it wants. The global network calls for a rethinking of education, non-formal and informal learning is becoming increasingly important, the individual needs of educational institutions and the learning process itself are being reviewed. Libraries are rethinking their purpose, schools and universities are trying to reduce the cost of education, but at the same time raise the level of quality and efficiency of education. Innovative teaching and learning methods are emerging in conjunction with information and communication technologies. The use of blended learning is gaining importance and demand among young people for today. Ukrainian education also does not stand aside and is gradually adopting the global trend of blended (hybrid) learning in order to improve the educational process, provide quality knowledge to students with the prospect of providing competitive professionals in the labor market.

Key words: blended learning, information technology, higher education, trends, innovations, practices.

УДК 378.147
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-1.34>

Боднар Т.О.,
аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Споживча зацікавленість і тренд – саме ці чинники спонукали суспільство до спроби поєднати інформаційні технології та освітню сферу. Удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти на основі інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) вважається найактуаль-

нішою проблемою вищої освіти, що спрямована на залучення якісних методів підготовки кваліфікованих кадрів, які не лише матимуть теоретичні знання, але і володітимуть практичними здібностями до вирішення будь-яких професійних завдань, будуть здатними до ухвалення самостійних рішень і зможуть бути конкурентоспромож-

ними, затребуваними гравцями на ринку праці. Інформатизація освіти як світовий тренд генерує нові методи, способи, рішення ефективної організації навчання та пропонує технології, що допомагають максимально розвинути компетентності, необхідні для сучасного фахівця [2; 3]. Проблема якості підготовки кваліфікованих спеціалістів спонукає науковців досліджувати дану проблематику глибше з метою отримання відповідей на питання про те, які педагогічні технології можуть посприяти розвитку креативності та свідомості сучасного студента, сформують позитивне ставлення до пізнавальної діяльності, а також реалізують перехід від навчання до самоосвіти [5]. Вища освіта США активно та цілеспрямовано розвивається в напрямі вдосконалення освітнього процесу, перебуває в безперервному пошуку педагогічних технологій, серед яких дистанційне навчання, е-освіта, мобільне навчання, гібридне навчання, навчання із залученням інтерактивних методик, навчання за технологіями тощо. Цьому активно сприяють такі чинники: наявність швидкісного інтернету, кваліфікований рівень із комп'ютерної грамотності як у студентів, так і у викладачів, а також технічне забезпечення аудиторій [4]. В Україні вищезгадані умови мають недостатньо високий рівень порівняно з американськими стандартами, проте такі технології також запроваджуються в навчальний процес національних закладів вищої освіти. Процес інформатизації освіти в Україні відбувається не так швидко, однак робляться значні кроки в цьому напрямі. На даному етапі вища освіта зосереджена на розвитку самостійної роботи студентів, скорочення аудиторних годин. Також нещодавно прописані рекомендації про використання змішаного навчання у зв'язку з Covid-19, де зазначено поради щодо того, як розгорнути змішане навчання, яке нормативне забезпечення та технологічна база для цього потрібні, як підготувати персонал та спланувати навчальний процес із допомогою інформаційно-комунікативних технологій [1]. Сучасні умови життя обмежили доступ до багатьох необхідних нам речей, зокрема й до отримання знань звичним нам традиційним аудиторним шляхом. Ці обмеження ще більше підштовхнули українське суспільство до використання змішаного навчання, яке передбачає оптимальне поєднання традиційних методик викладання з інформаційно-комунікативними технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему використання змішаного навчання активно досліджують безліч вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: С. Pappas, M. Cleveland-Innes, D. Wilton, David J. Rosen, Jen Vanek, J. Bailey, B. Collis, D. Nagel, K. Бугайчук, Г. Дзіман, О. Кузьменко, Н. Олійник, О. Рафальська, Н. Рашевська, О. Рогульська, Я. Сікора, О. Спірін, А. Стрюк, Г. Ткачук, Л. Фандеєва, О. Чугай та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на темпи впровадження, розвитку гібридного навчання в українських закладах вищої освіти, дослідження іноземних практик використання, залишається ще багато питань та уточнень, яким чином вибудувати успішну, дієву й ефективну систему впровадження та використання змішаного навчання для українського студентства.

Мета статті – дослідити практики використання змішаного навчання в закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Сучасні карантинні умови довели той факт, що потрібно бути гнучким та відкритим до нових експериментів, зокрема і в освітній галузі. Конкретно в даний період практика використання змішаного навчання врятувала ситуацію щодо українського студентства. Варто розглянути конкретні приклади застосування гібридного навчання в таких закладах вищої освіти України, як Національний університет «Львівська політехніка», Львівський національний університет ім. Івана Франка, Український католицький університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Києво-Могилянська академія, щоби зрозуміти, як підходить і наскільки готова українська освіта до сучасного світового освітнього тренду, на якій стадії впровадження перебуває.

Для студентів та викладачів Національного університету «Львівська політехніка» сучасний стан освітнього процесу забезпечив безліч сюрпризів. У сучасних умовах без комп'ютера, смартфона, інтернету неможливо провести заняття, іспит чи захист наукових робіт. Сесія у віртуальному форматі має безліч правил. Щоби скласти всі необхідні іспити, тепер треба встановити різноманітні застосунки та месенджери. Лише таким способом досягаються швидка комунікація та зворотний зв'язок викладача зі своїми студентами і навпаки, а також доступність навчальних матеріалів та чіткий графік провадження екзаменів. Найпопулярніші серед додатків такі: Viber, Telegram, Zoom, Microsoft Teams та Google Classroom [7].

Для реалізації змішаного навчання у Львівському національному університеті ім. Івана Франка використовується онлайн-середовище е-навчання, розроблене на платформі Moodle, – автоматизована інформаційна система класу Learning Management System. Moodle надає можливість викладачу самостійно створювати дистанційний курс і управляти ним, контролювати доступ до своїх курсів, використовувати часові обмеження, створювати власні системи оцінювання знань, контролювати надсилання на перевірку виконаних студентами завдань, дозволяти або забороняти студентам перездавати контрольні завдання тощо. Змішаний курс може містити

різні елементи – лекції, практичні завдання, форум тощо. Водночас можна використовувати текст, презентації, таблиці, схеми, графіку, відеоматеріали, посилання в інтернеті й інше. За результатами виконання студентами завдань викладач може здійснювати оцінювання та надавати коментарі. Для ведення онлайн-комунікації зі студентами використовуються університетський форум, e-mail, Google Hangouts. Збереження документів здійснюється на OneDrive в Office 365. Для проведення вебінарів і онлайн-консультацій використовується Microsoft Teams, доступ до якого мають всі працівники і студенти університету. Викладачі та студенти мають можливість використовувати єдиний інтерфейс для навчання, взаємодії онлайн. Також широко практикується використання Zoom [6].

Що стосується Українського католицького університету (далі – УКУ), то під час переходу на використання технологій ставилось завдання не втратити освітній процес. УКУ серед перших українських закладів вищої освіти вчасно відреагував на загрозу Covid-19 та розпочав формулювати антикризовий план, зокрема і в навчанні. Була запропонована серія очних тренінгів і вебінарів для викладачів щодо основних можливостей та інструментів онлайн-навчання. УКУ давно практикує змішане навчання, де є елементи онлайн-взаємодії, проте карантинні умови сфокусували всю увагу на новій реальності, де особисті зустрічі й обговорення стали тимчасово недоступними. Проте робота, яку провадить університет стосовно якості викладання та покращення досвіду із 2016 р., мала свої результати, тому до більшості викликів дистанційного навчання освітній заклад був готовий. Фактично 90% навчального процесу вдалося перевести і зберегти онлайн [8].

У Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» працює система «Електронний кампус». Це загальноуніверситетська система, що слугує сховищем навчально-методичних матеріалів. Там розміщені е-кабінети, у яких студенти отримують доступ до відповідних матеріалів та можуть спілкуватись із викладачами. Ніхто не обмежений у використанні будь-яких інших платформ. Зокрема, викладачам, які раніше пройшли відповідне підвищення кваліфікації, також рекомендовано використовувати Moodle для організації дистанційного навчання. Студенти та викладачі можуть проводити Skype-конференції, виконувати завдання та пересилати файли викладачам на e-mails, комунікувати в чатах тощо. За кожною дисципліною сформульовано план дистанційного навчання, надано відповідні матеріали – відеолекції, підручники, методичні посібники, питання для самоперевірки, завдання, умови й час здавання лабораторних робіт, форми контролю. Створено Банк вебресурсів навчальних дисциплін, що спрямовано на

широке використання ІКТ у навчальній, науковій і адміністративній діяльності Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [9; 10].

Якщо говорити про Києво-Могилянську академію, то ще у 2007 р. тут розпочала роботу онлайн-платформа Moodle/DistEdu, яку багато років викладачі академії успішно використовують в освітньому процесі. У 2018 р. відкритий Центр електронної освіти Національного університету «Києво-Могилянська академія». Його керівник займався популяризацією змішаного навчання, стандартизацією процесів та залученням факультетів, кафедр і викладачів до активного використання електронної платформи Moodle/DistEdu. Матеріали лекцій, семінарських занять, тестів для 1 500 дисциплін було переведено в е-формат та викладено на платформі. Налагоджено процеси дистанційного навчання і забезпечено десяток різноманітних онлайн-вебінарів для викладачів та студентів щодо роботи в системі е-навчання в Microsoft Teams і Zoom [11].

Висновки. Отже, з вищезазначеного можемо бачити, що частина українських освітніх закладів тримають «руку на пульсі» щодо світового розвитку технологій в освіті, намагались завчасно підготуватись до появи нової форми навчання, починаючи з мінімальних кроків у вигляді використання базових технологій, формування власних вебресурсів. Однак на даному етапі, опираючись на американський досвід, можливості використання змішаного навчання та порівнюючи його стан в українській освіті, варто зосередитись на більш детальному дослідженні проблеми використання гібридного навчання як у США, так і в інших країн, де такий тип навчання досить розвинутий і давно практикується, щоб українська освіта мала міцний фундамент для побудови власного підходу до розроблення системи ефективного використання змішаного навчання в закладах вищої освіти України з метою забезпечення якісного здобуття знань та підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних кадрів для ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Методичні рекомендації закладам фахової передвищої та вищої освіти щодо проведення семестрового оцінювання студентів, а також захистів дипломних робіт і складання атестаційних іспитів. *Міністерство освіти і науки України*. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-potochnogo-semestrovogo-kontrolyu-ta-atestaciyi-zdobuvachiv-osviti-iz-zastosuvannyam-distancijnih-tehnologij>.
2. Кухаренко В., Березенська С., Бугайчук К. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків : Миськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.
3. New Vision for Education Unlocking the Potential of Technology. *World Economic Forum*. 2015. 32 p.

4. Rosen J. David, Vanek J. The What, Why, Who and How of Blended Learning for Adult Basic Skills Learners. *New Readers Press*. 2020. 43 p.

5. Фандєєва А. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. *Народна освіта*. 2017. Вип. 2. С. 4–9.

6. Організація дистанційного навчання у Львівському національному університеті імені Івана Франка. 2020. URL: <https://www.lnu.edu.ua/orhanizatsiia-dystantsiynoho-navchannia-u-l-vivs-komu-natsional-nomu-universyteti-imeni-ivana-franka/>.

7. Карантин не завада: студенти Львівської політехніки поділилися першими враженнями від дистанційної сесії. 2020. URL: <https://lpnu.ua/news/2020/>

karantyn-ne-zavada-studenty-lvivskoyi-politehniky-podilylysya-pershymy-vrazhennyamy-vid.

8. Як спільнота УКУ працює та навчається на карантині. 2020. URL: <https://ucu.edu.ua/news/na-zv-yazku-yak-spilnota-uku-pratsyuie-ta-navchayetsya-na-karantyni/>.

9. Дистанційне навчання у КПІ: відповіді на важливі питання. 2020. URL: <https://kpi.ua/corona-dl>.

10. Розвиток дистанційного навчання у КПІ. 2020. URL: <https://kpi.ua/1018-11>.

11. Виклики переходу на дистанційне навчання Києво-Могилянської академії. *Інтерфакс-Україна*. 2020. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/658525.html>.